

طراحی و تدوین الگوی بهینه استقرار سیستم نظارت و کنترل داخلی در پست بانک ایران

مجید مرادی ۱، فرزین خوشکار ۲ و محمد محسن بغدادی حلاج ۳

۱ عضو هیات علمی گروه حسابداری موسسه آموزش عالی ناصر خسرو، ساوه، ایران

۲ مدرس گروه حسابداری موسسه آموزش عالی ناصر خسرو، ساوه، ایران

۳ دانشجوی کارشناسی ارشد حسابداری موسسه آموزش عالی ناصر خسرو، ساوه، ایران

چکیده

طی سال‌های اخیر وجود کنترل داخلی در سازمان‌های دولتی و خصوصی اهمیت خاصی یافته است. از آنجایی که بانک‌ها از مهم‌ترین ارکان مالی می‌باشد، مطالعه‌ای جهت طراحی و تدوین الگوی بهینه استقرار سیستم نظارت و کنترل داخلی در پست بانک انجام شد. برای انجام کار کلیه‌ی شعب غرب تهران مدنظر قرار گرفت و با "روش کوکران"، نمونه‌ی آماری، ۲۶۹ نفر انتخاب شدند. گردآوری اطلاعات بوسیله پرسش‌نامه کنترل داخلی با "طیف لیکرت" انجام شد. تحلیل آماری داده‌ها در دو بخش اکتشافی و تاییدی انجام شد. پس از تایید بار عاملی گویه‌های هر یک از شاخص‌های کنترل داخلی، هم‌چنین روایی و در نهایت آزمون کلی کیفیت مدل ساختاری، نتایج به دست آمده نشان داد، "محیط کنترلی" بالاترین درصد را بعنوان مولفه سازنده کنترل داخلی، پس از آن "فعالیت‌های کنترلی"، سپس "نظارت"، بعد از آن "اطلاعات و ارتباطات" و در نهایت "ارزیابی ریسک" به ترتیب؛ مؤلفه‌های تاثیرگذار و سازنده در کنترل داخلی پست بانک ایران می‌باشند.

واژه‌های کلیدی: کنترل داخلی، پست بانک، مؤلفه‌های سازنده، فعالیت‌های کنترلی

مقدمه

مردم اعتماد بالایی به بانک‌ها دارند به طوری که پول‌های خود را با خیال راحت و با نگرانی اندک در آن‌ها سپرده گذاری مینمایند پس نماد اعتماد عمومی و ثبات اقتصاد هستند و در صورتی که عکس آن اتفاق بیافتد یعنی مردم به بانک‌ها اعتماد نداشته باشند، بیثباتی و بحران اقتصادی پدید می‌آید. به دلیل همین قدرت بالای بانک‌هاست که در تمام دنیا نظارت خاصی بر عملکرد بانک‌ها صورت می‌گیرد. مدیران بانک‌ها در تمام کشورهای دنیا با دقت و حساسیت خاصی انتخاب و توسط مقام ناظر تأیید میشوند. این تأیید از دو منظر صورت می‌گیرد. تأیید صلاحیت علمی و تأیید صلاحیت اخلاقی تا مقام ناظر مطمئن شود که بانک به دست افراد متخصص و متعهد اداره میشود و جولانگاه مفسدان اقتصادی نمیشود زیرا بانک‌ها بر کل اقتصاد کشور تأثیرگذارند و هرگونه سهل‌انگاری در نظارت بانکی نتایج جبران‌ناپذیری دارد (برهان، ۱۳۹۲). با توجه به اهمیت مسئله و تأثیر بسیار مهمی که جرائم بانکی دارد، ضرورت پیشگیری از جرائم بانکی کاملاً مشخص و معلوم است و برای این پیشگیری باید از تمامی امکانات و راه‌حل‌ها استفاده نمود. یکی از مهم‌ترین روش‌های پیشگیری از جرائم بانکی، اصلاح ساختار بانک‌ها در ایران است که مدیریت بانک‌ها از طریق حاکمیت شرکتی صورت پذیرد. حاکمیت شرکتی یک اصطلاح تخصصی و میان‌رشته‌ای است که در دهه نود میلادی شکل گرفت و هدف اولیه آن کاهش ریسک نمایندگی از طریق افزایش نظارت بر اقدامات مدیران و ارتقای کمیت و کیفیت اطلاعات انتشار یافته شرکت‌ها بود. با توجه به این که امروزه بانک یک نهاد مالی و اقتصادی بسیار حساس و مهم تلقی می‌شود که عدم وجود نظامات نظارتی مؤثر می‌تواند بستر سوءاستفاده و تخلفات گسترده‌ای را در آن فراهم آورد که معمولاً با عواقب و خیمی در سطح ملی و بین‌المللی همراه است پیاده‌سازی مقرره‌های حاکمیت شرکتی در بانک‌ها از اهمیت و الویت بسیار خاصی برخوردار است (رجبیه و توکلی، ۱۳۹۶). کمیته نظارت بانکی بال نیز در بسیاری از اسناد خود، استقرار یک نظام توانمند کنترل داخلی را، لازمه مدیریت اثربخش و کارآی بانک‌ها و موسسات مالی دانسته است. به عنوان مثال، مدیریت مؤثر بسیاری از ریسک‌های بانکی به خصوص ریسک عملیاتی، مستلزم استقرار نظام کنترل داخلی توانمندی است که در تمامی وظایف و ارکان بانک جریان داشته باشد. همچنین در بررسی نارسای‌های مربوط به حاکمیت شرکتی بسیاری از سازمان‌ها، نبود یک نظام کنترل داخلی را از مهمترین علل اثرگذار در این رابطه دانسته‌اند. از این رو، نظام کنترل داخلی همچون بازوی توانمندی است که به کمک آن می‌توان ریسک‌های بانکی را به شیوه‌ای اثربخش مدیریت و از استقرار نظام توانمندی از حاکمیت شرکتی اطمینان حاصل نمود (ارجمندنژاد، ۱۳۸۵).

بیان مسئله

یکی از ابعاد بخش مالی که همواره مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرد ساختار، ترکیب و سهم بازارهای مالی در نظام مالی است. می‌توان بیان کرد که نظام مالی دارای دو قطب بازار سرمایه و بانک است که بسته به میزان وابستگی بخش حقیقی اقتصاد به هریک از این دو قطب، ساختار مالی کشورهای مختلف تشکیل می‌شود. بانک‌ها یا مؤسسات سپرده‌پذیر از طریق جذب پس‌انداز مردم در غالب انواع سپرده‌ها، منابع را جمع‌آوری و جذب می‌کنند و از طریق اعطای تسهیلات برای مخارج فعالان اقتصادی مانند سرمایه‌گذاری و مصرف، منابع خود را تخصیص می‌دهند (هوشمندی راد، ۱۳۹۶). جدایی مالکیت از مدیریت سبب درگیری‌های نمایندگی و بروز رفتار فرصت‌طلبانه مدیر و عدم تقارن اطلاعاتی می‌گردد. در واقع نیاز سهامداران برای کنترل مدیران، به‌طور مثبتی با پیچیدگی‌های سازمان مرتبط است. این پیچیدگی به‌وسیله افزایش سطوح سلسله‌مراتبی سازمانی، موجب ایجاد محدودیت برای سهامداران می‌گردد. در مقابل این افزایش پیچیدگی و نفوذ تصمیم‌گیری، ما می‌توانیم به مشکلات نمایندگی و دشواری‌های مرتبط آن اشاره نماییم که عدم تقارن اطلاعاتی سبب این امر می‌شود که مدیران از رفتارهای فرصت‌طلبان برای افزایش منافع خود بهره‌برند. بر اساس مکانیسم حاکمیتی شرکت‌ها، نقش اساسی حسابرسی و ساختار مالکیت، کاهش این عدم تقارن اطلاعاتی بین مدیران و سهامداران می‌باشد (عثمان، ۲۰۱۳^۱) مکانیسم‌های کنترل

¹ Usman

داخلی بر رابطه بین متغیرها با تئوری نمایندگی مؤثر و می‌تواند مرتبط باشد (کایوب و جاربوب، ۲۰۱۴). هیئت مدیره مسئول تعیین راهبرد استراتژیک یک شرکت است و برای اطمینان از اینکه، این نهاد دارای یک سیستم خوب کنترل داخلی است (جیمز و همکاران^۳، ۲۰۱۸). وجود نظام کنترل داخلی کارا به عنوان یکی از سازوکارهای حاکمیت شرکتی، برای دستیابی به سلامت و ثبات در تمامی مؤسسات مالی ضروری است؛ در واقع چنین نظامی است که می‌تواند تحقق اهداف بانک را تضمین نموده و سوددهی بلندمدت آن را بهبود بخشد. نظام کنترل داخلی، همچنین به منظور تضمین نظارت مدیریت بر مسائل و ایجاد فرهنگی مناسب در داخل بانک، اهمیت اساسی دارد. علاوه بر این، کنترل داخلی برای تشخیص و ارزیابی تهدیدهای موجود، کشف مشکلات موسسه و تصحیح ناکارایی‌ها، اجتناب‌ناپذیر به نظر می‌رسد. در این راستا پست بانک نیز مانند تمامی مؤسسات و بانک‌های کشور، نیازمند کنترل داخلی اثربخش است. بدین منظور تحقیق حاضر در صدد پاسخ به پرسش زیر است: **الگوی بهینه استقرار سیستم نظارت و کنترل داخلی در پست بانک، چگونه است؟**

اهمیت و ضرورت تحقیق

بر اساس تئوری محدودیت هر سازمان جهت رسیدن به اهداف اصلی خود با محدودیت‌ها و موانعی مواجه می‌باشد. دستگاه‌های اجرایی نیز در راستای تحقق اهداف کلان اقتصادی سیاسی اجتماعی و علمی در سطح کلان و خرد و اجرای مطلوب سیستم کنترل داخلی با محدودیت‌ها و موانعی مواجه می‌باشند (عسگری رباطی و همکاران، ۱۳۹۴). بخش نظارت و ارزیابی، یک موقعیت جدیدی است که در سطح جهانی، رو به رشد است. این یک تیم کوچک و پرتعداد است که با ایجاد برنامه‌های سازمانی، جمع‌آوری ریسک کسب و کارهای جدید و موجود، نظارت و ارزیابی تاثیرات سازمانی و مدیریت روابط با سازمان‌های شریک، را اجرا می‌کند. نظارت و ارزیابی سازمانی، به مدیر برای مدیریت خط‌مشی‌های تدوین شده، گزارش داده و همکاری نزدیکی با اجرای پروژه‌های سازمانی، دارد (مرکز منابع حقوق بشر و کسب و کار^۴، ۲۰۱۸). امر نظارت و کنترل اجتناب‌ناپذیر به نظر رسیده است چرا که اختیار و نظارت دو روی یک سکه اند و هرچا تفویض گردد یقیناً باید در آنجا نظارت وجود داشته باشد وگرنه در تحقق رسالت و اهداف سازمان باید با دیده‌ی تردید نگاه کرد. نظارت و کنترل یکی از اجزای اصلی مدیریت محسوب می‌گردد به طوری که بدون توجه به این جز سایر اجزا مدیریت، از قبیل برنامه ریزی، سازماندهی و هدایت نیز ناقص بوده و تضمینی برای انجام درست آنها وجود ندارد. شاید به جرأت بتوانیم ادعا کنیم که انجام هیچ فعالیتی در سازمان قرین توفیق نخواهد بود مگر آن که کنترل‌های لازم نسبت به آن به عمل آمده باشند. اهمیت نظارت و کنترل که از اجزای اصلی مدیریت اسلامی میباشد (برون و همکاران، ۱۳۹۴).

بحث نظارت بر عملکرد سازمان، یکی از وظایف مهم و اصلی مدیریت عالی یک سازمان محسوب می‌گردد. جهت تحقق این وظیفه مهم و کلیدی، سازمان‌ها واحدهای را زیر نظر مستقیم مدیرعامل سازماندهی می‌نمایند که به عنوان بازوی مدیرعامل عمل می‌کند و با نظارت کامل بر عملکرد واحدهای اجرایی و ستادی، تصویری شفاف از سازمان با توجه به فرازونشیب‌ها، موفقیت‌ها و عدم پیشرفت‌ها و نقاط ضعف به مدیریت عالی سازمان منعکس می‌نماید. واحدهایی که چنین وظایف حساسی را به عهده دارند، زمانی موفق خواهند بود که مجموعه عملکرد آنها در تصمیم‌گیری‌های مدیریتی اثربخش باشد. لذا ارزیابی اثربخشی عملکرد واحدهای نظارتی سازمان‌ها امری ضروری است تا میزان اثربخشی و موفقیت و عوامل مؤثر در آن شناسایی و در جهت تقویت عوامل برنامه ریزی گردد (محمدی زر، ۱۳۹۴). نظارت و تنظیم بخش مالی و به ویژه سیستم بانکداری به منظور حفظ ثبات اقتصادی و جلوگیری از حوادث ناگوار بحران بانکی ضروری است. بحران‌های بانکی منجر به هزینه‌های قابل توجهی برای کل اقتصاد می‌شود بحران مالی سال ۲۰۰۷-۲۰۰۸ در زمان‌های بحران بانکی بر موضوع نظارت بانکی مؤثر و واکنش سریع از سوی تنظیم‌کننده تاکید کرد: «بحران مالی جهانی اهمیت شناسایی اولیه بانک‌های ضعیف را برجسته می‌

² Kouaiba& Jarbouib

³ James

⁴ <https://www.business-humanrights.org/en/monitoring-and-evaluation-officer>

سازد: زمانی که مشکلات دیر شناسایی شوند، راه حل‌ها پرهزینه‌تر هستند». این موضوع نیز حتی بسیار آشکار می‌شود که ارزیابی خطرات بالقوه اشاعه حاصل از شوک‌های بانکداری باید به موقع و به طور موثر انجام شود. شکست‌های جاری سال ۲۰۰۸ و ۲۰۰۹ ضرورت ابزارهای نظارتی بیشتر و نظارت بر سیستم مالی را تایید کرد. این شکست‌ها اقدام فوری و قاطع را برای محدود کردن خسارات مربوطه امکان پذیر می‌سازد (پادادیمتریو و همکاران، ۲۰۱۳). یکی از وظایف اساسی مدیریت، نظارت و کنترل است که بدون آن تحقق اهداف مدیریت امکان پذیر نخواهد بود. نظارت و کنترل بر اساس دیدگاه‌های مختلف، تعاریفی متفاوت دارد. این امر باعث اختلاف در امر نظارت، کنترل و نتیجه‌گیریهای نظارتی و کنترلی دستگاه‌های مختلف ناظر شده است. با بررسی تعاریف مختلف نظارت و کنترل، یک تعریف که بتواند جوابگوی نیازهای مدیریت سیستم‌های نظارتی باشد، ارائه آن باعث وحدت و همگرایی در تعریف شده و از هم گسیختگی موضوع به حداقل برسد. برای استقرار یک نظام کنترل داخلی در شبکه بانکی به نحوی که تأمین کننده منافع پیش گفته باشد، نیاز به انجام پاره‌ای اصلاحات و رعایت برخی الزامات وجود دارد. شروط و الزامات متفاوتی از جانب نهادهای نظارتی و حسابرسی برای تقویت کنترل داخلی در بانک‌ها تعیین شده است. بدین منظور طراحی و تدوین الگوی بهینه استقرار سیستم نظارت و کنترل داخلی در پست بانک ضرورت دارد.

هدف های تحقیق

هدف اصلی:

طراحی الگوی بهینه استقرار سیستم نظارت و کنترل داخلی در پست بانک

اهداف فرعی:

شناسایی ابعاد بهینه استقرار سیستم نظارت و کنترل داخلی در پست بانک

تبیین روابط بین ابعاد بهینه استقرار سیستم نظارت و کنترل داخلی در پست بانک

سوال های تحقیق

سوال اصلی:

الگوی بهینه استقرار سیستم نظارت و کنترل داخلی در پست بانک، چگونه است؟

سوال های فرعی:

ابعاد بهینه استقرار سیستم نظارت و کنترل داخلی در پست بانک، کدامند؟

روابط بین ابعاد بهینه استقرار سیستم نظارت و کنترل داخلی در پست بانک، چگونه است؟

پیشینه تحقیق

پیشینه فارسی

آقایی و مشایی (۱۳۹۶) به بررسی شاخصهای نظارت و کنترل در مدیریت اسلامی با روش دیمتل پرداختند. هدف اصلی از این پژوهش شناخت شاخصهای نظارت و کنترل در مدیریت اسلامی با توجه به منابع قرآن، سنت و سیره نبی اعظم (ص) و اهل بیت (ع) و تعیین میزان تاثیرگذاری و تاثیرپذیری این شاخص‌ها از یکدیگر است. در این پژوهش پنج شاخص روش مستقیم بدون واسطه، روش مستقیم با واسطه، روش غیر مستقیم، نظارت همگانی و خودکنترلی مورد بررسی قرار گرفت. تحقیقات این پژوهش نشان داد "خودکنترلی" به عنوان مهمترین شاخص کنترل و نظارت در منابع اسلامی بیشترین تاثیر را از سایر شاخص‌ها می‌پذیرد. و شاخص روش غیرمستقیم و نظارت همگانی بیشترین تاثیر را بر سایر شاخص‌ها می‌گذارد. مقایسه شاخص‌های کنترل در مدیریت علمی و مدیریت اسلامی از سایر جنبه‌های مورد بررسی در این پژوهش می‌باشد

گیاه فومنی و شمس (۱۳۹۷) به شناسایی مولفه‌های کنترل داخلی در بانک‌ها با روش دلفی فازی پرداختند. هدف از این پژوهش، شناسایی مؤلفه‌های کنترل داخلی در بانک‌ها با روش دلفی فازی است. این تحقیق کاربردی و از نوع توصیفی-توسعه ای (اکتشافی) و همچنین موردی است که در سال ۱۳۹۵ در بانک‌ها انجام شد. برای انجام تحقیق در روش دلفی و دلفی فازی ۲۰ نفر از خبرگان انتخاب شدند. در این تحقیق دو سوال اصلی تنظیم شد. بعد از تکمیل تحقیق و محاسبات

ریاضیاتی دلفی‌فازی مؤلفه‌های کنترل‌های داخلی بانک‌ها مشخص شدند. یافته‌ها نشان داد که مؤلفه‌های اصلی کنترل‌های داخلی در بانک‌ها شامل محیط کنترلی، ارزیابی ریسک، فعالیت‌های کنترلی، اطلاعات و ارتباطات و فعالیت‌های نظارتی می‌باشد.

خراسانی پاریزی (۱۳۹۷) به بررسی تاثیر کمیته حسابرسی بر کارایی و اثر بخشی واحد حسابرسی داخلی پرداختند. تغییراتی که در سالیان اخیر در کشورهای پیشرفته روی داده است، موجب افزایش استقلال حسابرسان مستقل در ارتباط با مدیریت، در هنگام حسابرسی شده است. یکی از این تغییرات، استفاده از کمیته حسابرسی به عنوان عامل نظارت بر فرایند گزارشگری مالی است. از آن جا که حسابرسی داخلی جزئی از ساختار کنترل داخلی محسوب می‌شود و با توجه به جایگاه ویژه حسابرس داخلی در بحث حاکمیت شرکتی، در استانداردهای حسابرسی، وجود حسابرسی داخلی به عنوان یکی از عناصر اساسی شناخته شده و حسابرس مستقل ملزم به ارزیابی نحوه کار حسابرس داخلی شده است. طبق استاندارد ۶۱۰ حسابرسی، حسابرس مستقل باید فعالیت‌های واحد حسابرسی داخلی و اثر آن را بر روش‌های حسابرسی مستقل، ارزیابی کند. هدف این پژوهش، درک چگونگی تاثیر کمیته حسابرسی و در نهایت تعیین ضرورت حسابرسی داخلی است. نتایج پژوهش نشان داد که وجود کمیته حسابرسی، بهبود کیفیت کنترل‌های داخلی، بهبود عملکرد و کارایی و اثر بخشی حسابرس داخلی می‌شود.

پیشینه خارجی

جیمز و همکاران^۵ (۲۰۱۵) در بررسی ارائه‌ی معیاری برای حاکمیت شرکتی بانک‌ها، نشان دادند که استقرار حاکمیت شرکتی سبب کاهش هزینه‌های قانونی، تقویت سلامت بانک‌ها و کارایی هزینه‌ها و بهبود شاخص نظارتی می‌گردد. مکنولتی و همکاران^۶ (۲۰۱۷) به بررسی این موضوع پرداختند که هزینه‌های قانونی بانک در مورد کنترل‌های داخلی و ریسک عملیاتی چه چیزی نشان می‌دهد؟،

هزینه‌های قانونی بیش از حد (به طور قابل توجهی بالاتر از همتایان) علیه یک بانک نشان دهنده ریسک عملیاتی است، زیرا اغلب نشان می‌دهد عدم وجود یک سیستم قوی کنترل داخلی است. ما رابطه بین عملکرد بانک و کنترل داخلی ضعیف را با استفاده از هزینه قانونی به عنوان یک پروکسی بررسی می‌کنیم. ما متوجه می‌شویم که هزینه‌های قانونی تعیین کننده قوی زیان‌های وام و بازده سهام است.

جیمز و همکاران^۷ (۲۰۱۷) به بررسی این موضوع پرداختند که هزینه‌های قانونی بانکی در مورد کنترل‌های داخلی و ریسک عملیاتی چه چیزی نشان می‌دهد؟. دادرسی بیش از حد علیه یک بانک نشان دهنده خطر عملیاتی است، زیرا اغلب نشان می‌دهد عدم وجود یک سیستم قوی کنترل داخلی است. رابطه بین عملکرد بانک و کنترل داخلی ضعیف را با استفاده از هزینه قانونی به عنوان یک پروکسی مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج نشان داد که هزینه‌های قانونی تعیین کننده قوی زیان‌های وام و بازده سهام است. قوانین بانکی باید هزینه‌های قانونی ناشی از ضعف کنترل داخلی را مشخص نمایند.

گاش^۸ (۲۰۱۸) در بررسی اصلاحات حاکمیت شرکتی و عملکرد بانک‌ها، نشان دادند میزان افشای استقلال هیئت مدیره بر عملکرد بانک‌ها تاثیر دارد. همچنین هزینه‌های پایین تر بهره، دسترسی بهتر به تامین مالی و بهبود استانداردهای نظارتی را به همراه داشته است.

جامعه آماری

جامعه آماری تحقیق را مدیران و کارکنان پست بانک غرب تهران تشکیل می‌دهد. کل جامعه آماری ۹۰۰ نفر بوده‌اند. تعیین حجم نمونه اهمیت فراوانی در قابلیت تعمیم نتایج آزمون به جامعه دارد. روشهای مختلفی جهت تعیین حجم نمونه وجود دارد که دقیق ترین روشها، روشهای ریاضی جهت تعیین حجم نمونه است. از آنجا که چارچوب آماری در این پژوهش محدود و در

⁵ James

⁶ McNulty

⁷ James

⁸ Ghosh

دسترس قرار دارد جهت تعیین حجم نمونه از فرمول حجم نمونه آماری کوکران استفاده می گردد و با توجه به این فرمول تعداد نمونه به صورت زیر محاسبه شده است:

$$n = \frac{N * (z \frac{\alpha}{2})^2 * p * q}{\epsilon^2(N - 1) + (z \frac{\alpha}{2})^2 * p * q}$$

که در آن:

n = تعداد نمونه

N = تعداد کل افراد جامعه مورد نظر که در این تحقیق ۹۰۰ نفر می باشند.

P = نسبت افرادی که صفت مورد نظر را دارند که مقدار آن در این تحقیق ۰.۵ در نظر گرفته شده است.

q = نسبت افرادی که صفت مورد نظر را ندارند که مقدار آن در این تحقیق ۰.۵ در نظر گرفته شده است.

ϵ = دقت برآورد یا حداکثر خطای حدی است که در این تحقیق ۵ درصد در نظر گرفته می شود.

$z \frac{\alpha}{2}$ = عدد بحرانی توزیع نرمال در سطح ۹۵ درصد است زیرا در این تحقیق ضریب اطمینان را ۹۵ درصد در نظر می گیریم α

برابر ۰.۰۵ خواهد بود. که حجم نمونه با توجه به فرمول بالا ۲۶۹ نفر می باشد. که با توزیع ۲۸۰ پرسشنامه در انتها ۲۴۸ پرسشنامه جمع آوری شد که ۲۳۳ پرسشنامه برای تجزیه و تحلیل مناسب بودند.

روش گردآوری اطلاعات

روش گردآوری اطلاعات در این تحقیق به دو صورت تلفیقی از دو روش کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شده است:

مطالعات کتابخانه‌ای

در روش کتابخانه‌ای اطلاعات مرتبط با مبانی تئوریک و ادبیات تحقیق می‌باشند و برای بررسی ادبیات موضوعی تحقیق از کتب، مقالات و منابع لاتین و از طریق مراجعه به مراجع، کتابخانه‌ها، اینترنت و نشریات داخلی و خارجی و غیره استفاده شده است.

تحقیقات میدانی

از روش میدانی به منظور جمع‌آوری داده‌های مورد نظر و برای سنجش متغیرهای تحقیق استفاده می‌شود. در این تحقیق از ۲ پرسشنامه استفاده شده است. پرسشنامه اولیه، شامل زیر معیارهای شناسایی شده بر اساس پیشینه تحقیق بوده است. سپس با استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی به شناسایی ابعاد پرداخته می‌شود. از پرسشنامه ی دوم برای تعیین میزان تاثیر متغیرها استفاده می‌شود.

ابزار گردآوری اطلاعات

جهت طراحی پرسشنامه ابتدا مقالات و کتب مختلف بررسی گردیده و برای هر کدام از متغیرهای مورد بررسی در این پژوهش، شاخص‌های سنجش استخراج شده گردیده است.

روایی ابزار اندازه‌گیری تحقیق پرسشنامه

روایی^۹، اصطلاحی است که به هدفی که آزمون برای تحقق بخشیدن به آن درست شده است اشاره می‌کند. به عبارتی دیگر، آزمونی دارای روایی است که برای اندازه‌گیری آنچه مورد نظر است مناسب باشد. روایی آزمون، عبارت است از میزان کارایی آن برای اندازه‌گیری خصیصه‌ای که به منظور اندازه‌گیری آن خصیصه ساخته شده است (سیف، ۱۳۸۱). برای گردآوری شواهد روایی ابزار پژوهش، راههای مختلفی وجود دارد که عبارتند از: روایی محتوایی، روایی صوری، روایی ملاکی (پیش‌بین و همزمان) و روایی سازه (شواهد همگرا، واگرا و همسانی درونی و روایی عاملی) و تمایز سنی، تغییرهای تحولی، تفاوت‌های گروهی (کرمی، ۱۳۸۲). روایی صوری، به روایی ظاهری و نمادی نیز مشهور است. یک شاخص مقدماتی و حداقل از روایی

⁹. validity

محتوایی است. منظور منطقی بودن، جالب بودن و تناسب ظاهری ابزار پژوهش است. ظاهر مفهوم را می‌سنجد، و به نظر می‌رسد مفاهیم را اندازه‌گیری می‌نماید. روایی صوری این مطلب را مد نظر دارد که سؤال‌های آزمون تا چه حد در ظاهر شبیه به موضوعی هستند که برای اندازه‌گیری آن تهیه شده‌اند. آن است که آیا ابزار اندازه‌گیری می‌تواند خصیصه و ویژگی‌ای که ابزار برای آن طراحی شده است را اندازه‌گیری کند یا خیر؟ موضوع روایی از آن جهت اهمیت دارد که اندازه‌گیری‌های نامناسب می‌تواند هر پژوهش علمی را بی‌ارزش و بی‌اعتبار سازد. در این تحقیق برای آزمون روایی، از روش روایی ظاهری استفاده شد و با نظر اساتید و خبرگان پرسشنامه مورد تایید قرار گرفت.

پایایی^{۱۰} پرسشنامه

قابلیت اعتماد یکی از ویژگی‌های فنی ابزار اندازه‌گیری است. مفهوم یاد شده با این امر سر و کار دارد که ابزار اندازه‌گیری در شرایط یکسان تا چه اندازه نتایج یکسانی را به همراه دارد. برای ارزیابی پایایی، از روش آلفای کرونباخ استفاده خواهد شد. این روش برای محاسبه همبستگی درونی ابزار اندازه‌گیری به کار می‌رود.

روش آلفای کرونباخ

این روش برای محاسبه همبستگی درونی ابزار اندازه‌گیری از جمله پرسشنامه‌ها یا آزمونهایی که خصیصه‌های مختلف را اندازه‌گیری می‌کند به کار می‌یرود (سرمد و دیگران، ۱۳۹۳). برای ارزیابی پایایی، از روش آلفای کرونباخ استفاده شده است. ضریب آلفای کرونباخ عددی بین صفر و یک است که از فرمول زیر به دست می‌آید.

$$r_{\alpha} = \left(\frac{k}{k-1} \right) \left(1 - \frac{\sum_{j=1}^k \sigma_j^2}{\sigma^2} \right) \quad (1-3)$$

که در آن

r_{α} : ضریب آلفای کرونباخ یا ضریب پایایی کل آزمون

k : تعداد سؤالات آزمون

σ_j^2 : واریانس نمرات سؤال j ام

: واریانس نمرات کل سؤالات آزمون می‌باشد.

ویژگی‌های جامعه

از شاخص‌های آمار توصیفی برای بررسی ویژگی‌های دموگرافیک پاسخ‌دهندگان استفاده شده است. فراوانی پاسخ‌دهندگان بر اساس جنسیت، سن، میزان تحصیلات مورد بررسی قرار گرفته است و نمودارهای مربوط ترسیم شده است.

- جنسیت: ۱۲۳ نفر یعنی ۵۲.۸٪ نمونه مرد و ۱۱۰ نفر یعنی ۴۷.۲٪ پاسخ‌دهندگان زن هستند. برای سهولت ارائه سن پاسخ‌دهندگان، آن‌ها در چهار گروه سنی دسته‌بندی کرده‌ایم. ۵۶ نفر یعنی ۲۴،۰٪ افراد کمتر از ۳۰ سال سن دارند. ۸۸ نفر یعنی ۳۷،۸٪ افراد بین ۳۰ تا ۴۰ سال سن دارند. ۵۸ نفر یعنی ۲۴،۹٪ افراد بین ۴۱ تا ۵۰ سال سن دارند و ۳۱ نفر یعنی ۱۳،۳٪ درصد افراد نیز بیشتر از ۵۰ سال هستند. ۹۱ نفر معادل ۳۹.۱٪ از پاسخ‌دهندگان مدرک کارشناسی دارند. ۱۱۷ نفر معادل ۵۰.۲٪ از پاسخ‌دهندگان مدرک کارشناسی ارشد دارند و ۲۵ نفر معادل ۱۰.۷٪ از پاسخ‌دهندگان دارای تحصیلات دکتری هستند.

¹⁰ reliability

تحلیل توصیفی متغیرهای تحقیق
جدول ۱: آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیرها	تعداد	دامنه تغییرات	کمینه	بیشینه	میانگین	خطای استاندارد	انحراف معیار	واریانس
محیط کنترلی	233	3.90	1.10	5.00	3.4318	.05103	.77899	.607
ارزیابی ریسک	233	3.56	1.22	4.78	3.4812	.04878	.74463	.554
فعالیت های کنترلی	233	3.77	1.23	5.00	3.3483	.05135	.78389	.614
اطلاعات و ارتباطات	233	4.00	1.00	5.00	3.8146	.05706	.87096	.759
نظارت	233	3.50	1.20	4.70	3.3858	.04907	.74897	.561
کنترل داخلی	233	3.28	1.47	4.75	3.4491	.03975	.60679	.368

بر اساس داده‌های مندرج در جدول ۱ مشخص است ۲۵۵ داده صحیح پیرامون متغیرهای تحقیق گردآوری شده است. میانگین نمرات متغیرها بین ۳/۳۴۸ تا ۳/۸۱۵ بوده است که در این میان متغیر اطلاعات و ارتباطات بیشترین میانگین را دارد. بیشترین میزان پراکندگی از لحاظ شاخص دامنه تغییرات حد اکثر و برابر ۴/۰۰ است. از نظر شاخص انحراف معیار متغیر اطلاعات و ارتباطات دارای بیشترین پراکندگی است.

آزمون نرمال بودن داده‌ها

آزمون کولموگوروف-اسمیرنوف ۱: برای بررسی نرمال بودن داده‌ها فرض صفر مبتنی بر این است که توزیع داده‌ها نرمال است. این آزمون در سطح خطای ۵٪ تست می‌شود. اگر مقدار معناداری بزرگتر مساوی سطح خطای ۰/۰۵ بدست آید، دلیلی برای رد فرض صفر وجود نخواهد داشت. بنابراین توزیع داده‌ها نرمال خواهد بود. برای آزمون نرمال بودن داده‌ها فرض‌های آماری به صورت زیر تنظیم می‌شود:

H_0 : توزیع داده‌های مربوط به متغیرها نرمال است

H_1 : توزیع داده‌های مربوط به متغیرها نرمال نیست

جدول ۲ آزمون نرمال بودن داده‌ها (کولموگوروف-اسمیرنوف)

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف معیار	کولموگوروف	معناداری
محیط کنترلی	233	3.432	0.779	0.080	.001
ارزیابی ریسک	233	3.481	0.745	0.092	.000
فعالیت های کنترلی	233	3.348	0.784	0.075	.003
اطلاعات و ارتباطات	233	3.815	0.871	0.115	.000
نظارت	233	3.386	0.749	0.153	.000
کنترل داخلی	233	3.449	0.607	0.063	.027

براساس نتایج آزمون کولموگوروف-اسمیرنوف، مقدار معناداری تمام متغیرها کوچکتر از سطح خطا (۰/۰۵) بدست آمده است. بنابراین فرض صفر رد شده و توزیع داده‌ها در مجموع نرمال نمی‌باشد. از ویژگی‌های نرم‌افزار اسمارت پی. ال. اس عدم

حساسیت به پیش‌فرض نرمال بودن داده‌ها است لذا در چنین شرایطی، بهترین نرم افزار معادلات ساختاری برای اجرای مدل می‌باشد.

جدول ۳ آلفای کرونباخ و پایایی مرکب (CR)

متغیرها	آلفای کرونباخ	پایایی مرکب (CR)
فعالیت های کنترلی	0.928	0.939
محیط کنترلی	0.906	0.923
اطلاعات و ارتباطات	0.880	0.913
ارزیابی ریسک	0.880	0.904
نظارت	0.910	0.926

با توجه به جدول ۳، مقدار ضریب پایایی مرکب (CR) و آلفای کرونباخ برای تمامی ابعاد مدل مورد مطالعه بیشتر از ۰/۷ است و از این رو می‌توان ادعا کرد که پرسشنامه از پایایی قابل قبولی برخوردار است. آزمون روایی مدل اندازه‌گیری

مفهوم اعتبار (روایی) به این سؤال پاسخ می‌دهد که ابزار اندازه‌گیری تا چه حد خصیصه مورد نظر را می‌سنجد. اعتبار یا روایی به ارتباط منطقی، بین پرسش‌های آزمون و مطلب مورد سنجش اشاره دارد. وقتی گفته می‌شود آزمون، روایی دارد به این معنا است که پرسش‌های آزمون به‌طور دقیق آنچه را که مورد نظر می‌باشد، می‌سنجد. هرگاه یک یا چند خصیصه از طریق دو یا چند روش اندازه‌گیری شوند همبستگی بین این اندازه‌گیری‌ها دو شاخص مهم اعتبار را فراهم می‌سازد. روایی سازه‌های انعکاسی از دو روش روایی همگرا ۱۲ و روایی واگرا ۱۳ (افتراقی) سنجیده می‌شود.

جدول ۴ روایی همگرای متغیرهای تحقیق

متغیرها	AVE	CR
فعالیت های کنترلی	0.544	0.939
محیط کنترلی	0.546	0.923
اطلاعات و ارتباطات	0.677	0.913
ارزیابی ریسک	0.514	0.904
نظارت	0.559	0.926

مشاهده می‌گردد که مقدار میانگین واریانس استخراج‌شده (AVE) همواره بزرگ‌تر از ۰/۵ است و مقدار پایایی ترکیبی نیز در تمام موارد مقداری بیشتر از ۰/۷ به دست آمده که از مقدار میانگین واریانس استخراج‌شده (AVE) نیز بزرگ‌تر است؛ بنابراین روایی همگرا نیز تأیید می‌شود. روایی واگرا (افتراقی)

در روش روایی واگرا از آزمون فورنل و لارکر و آزمون بار عرضی ۱۴ استفاده می شود. آزمون فورنل و لارکر:

جهت بررسی روایی واگرای مدل اندازه‌گیری، از معیار فورنل و لارکر استفاده گردیده است. چنانچه همبستگی بین آزمون‌هایی که خصیصه‌های متفاوتی را اندازه‌گیری می‌کند پایین باشد، آزمون‌ها دارای اعتبار واگرا یا تشخیصی است. طبق این معیار، یک متغیر پنهان در مقایسه با سایر متغیرهای پنهان، باید پراکندگی بیشتری را در بین مشاهده پذیرهای خود داشته باشد. این کار از طریق مقایسه جذر AVE هر سازه با مقادیر ضرایب همبستگی بین سازه‌ها محاسبه می‌گردد. برای این کار یک ماتریس باید تشکیل داد که مقادیر قطر اصلی ماتریس جذر ضرایب AVE هر سازه و مقادیر پایین قطر اصلی، ضرایب همبستگی بین هر سازه با سازه‌های دیگر است. جذر میانگین واریانس استخراج شده هر متغیر پنهان باید بیشتر از حداکثر همبستگی آن متغیر با دیگر متغیرهای پنهان مدل باشد. این ماتریس در جدول شماره ۵ نشان داده شده است:

جدول شماره ۵ روایی واگرای سازه‌های انعکاسی آزمون فورنل و لارکر

فعالیت های کنترلی	محیط کنترلی	اطلاعات و ارتباطات	ارزیابی ریسک	نظارت
فعالیت های کنترلی	0.738			
محیط کنترلی	0.644	0.739		
اطلاعات و ارتباطات	0.693	0.550	0.823	
ارزیابی ریسک	0.212	0.457	0.305	0.717
نظارت	0.576	0.705	0.461	0.369
				0.748

همان‌گونه که از ماتریس بالا مشخص می‌باشد، در هر ستون، جذر AVE هر سازه از ضرایب همبستگی آن سازه با سازه‌های دیگر بیشتر شده است که این مطلب حاکی از قابل قبول بودن روایی واگرای سازه‌ها است.

ارزیابی مدل ساختاری

پس از سنجش روایی و پایایی مدل اندازه‌گیری، مدل ساختاری از طریق روابط بین متغیرهای مکنون مورد ارزیابی قرار گرفت.

بررسی شاخص‌های برازش مدل

برای بررسی کیفیت یا اعتبار مدل از بررسی اعتبار که شامل شاخص بررسی اعتبار اشتراک ۱۵ و شاخص بررسی اعتبار افزونگی ۱۶ می‌باشد، استفاده شده است. شاخص اشتراک، کیفیت مدل اندازه‌گیری هر بلوک را می‌سنجد. شاخص افزونگی که به آن Q^2 (شاخص استون و گیسر ۱۷) نیز می‌گویند، مقادیر مثبت این شاخص‌ها، نشانگر کیفیت مناسب و قابل قبول مدل اندازه‌گیری و ساختاری می‌باشد. (هنسلر و همکاران، ۱۸، ۲۰۰۹)

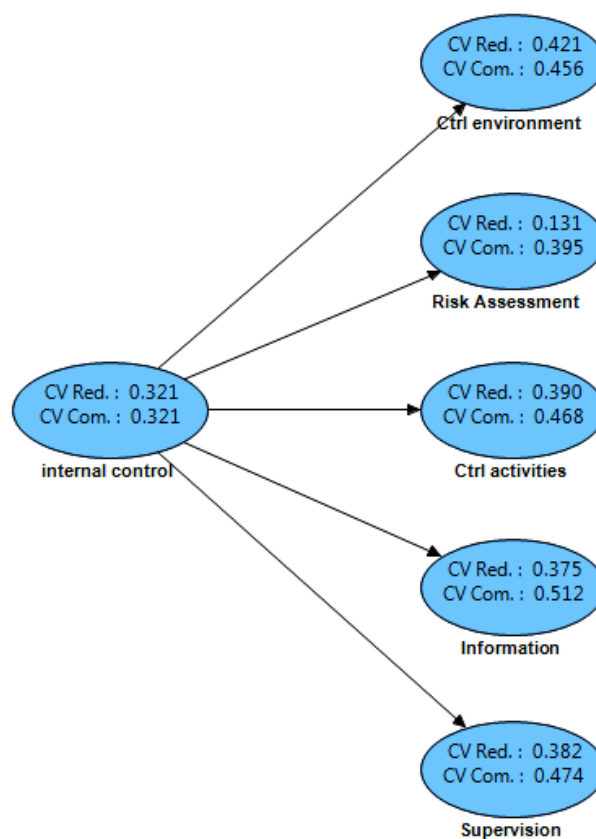
14 Cross Loadings

15 CV Com

16 CV Red

17 Stone and Geisser criterion

18 Henseler et al

شکل ۱: شاخص‌های برازش مدل تحقیق

جدول ۶: شاخص‌های اشتراک و شاخص افزونگی

شاخص افزونگی (CV Red)	شاخص‌های اشتراک (CV Com)	متغیر
0.390	0.468	فعالیت‌های کنترلی
0.421	0.456	محیط کنترلی
0.375	0.512	اطلاعات و ارتباطات
0.131	0.395	ارزیابی ریسک
0.382	0.474	نظارت
0.321	0.321	کنترل داخلی

در جدول ۶ مقادیر هر یک از شاخص‌های مربوط به متغیرهای مستقل و وابسته آورده شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود شاخص‌ها مثبت و بزرگ‌تر از صفر می‌باشد. می‌توان گفت مدل از کیفیت و اعتبار قابل‌قبولی برخوردار است. آزمون کلی کیفیت مدل ساختاری

تنن هاوس و همکاران (۲۰۰۵) شاخص کلی برازش (GOF) ۱۹ را برای بررسی برازش مدل معرفی نموده‌اند. ملاک کلی برازش را می‌توان با محاسبه میانگین هندسی میانگین مقادیر اشتراکی ۲۰ و ضریب تعیین (R^2) به دست آورد. برای این شاخص، مقادیر ۰/۰۱، ۰/۲۵ و ۰/۳۶ به ترتیب ضعیف، متوسط و قوی توصیف شده است.

جدول ۷: مقادیر اشتراکی و R^2

متغیر	مقادیر اشتراکی	R^2
فعالیت های کنترلی	0.544	0.732
محیط کنترلی	0.546	0.779
اطلاعات و ارتباطات	0.677	0.561
ارزیابی ریسک	0.514	0.267
نظارت	0.559	0.683
کنترل داخلی	0.348	---

همان‌طور که در جدول ۷ دیده می‌شود، فقط متغیرهای درون‌زا دارای مقدار R^2 هستند. با جاگذاری مقادیر به دست آمده از جدول فوق در فرمول خواهیم داشت:

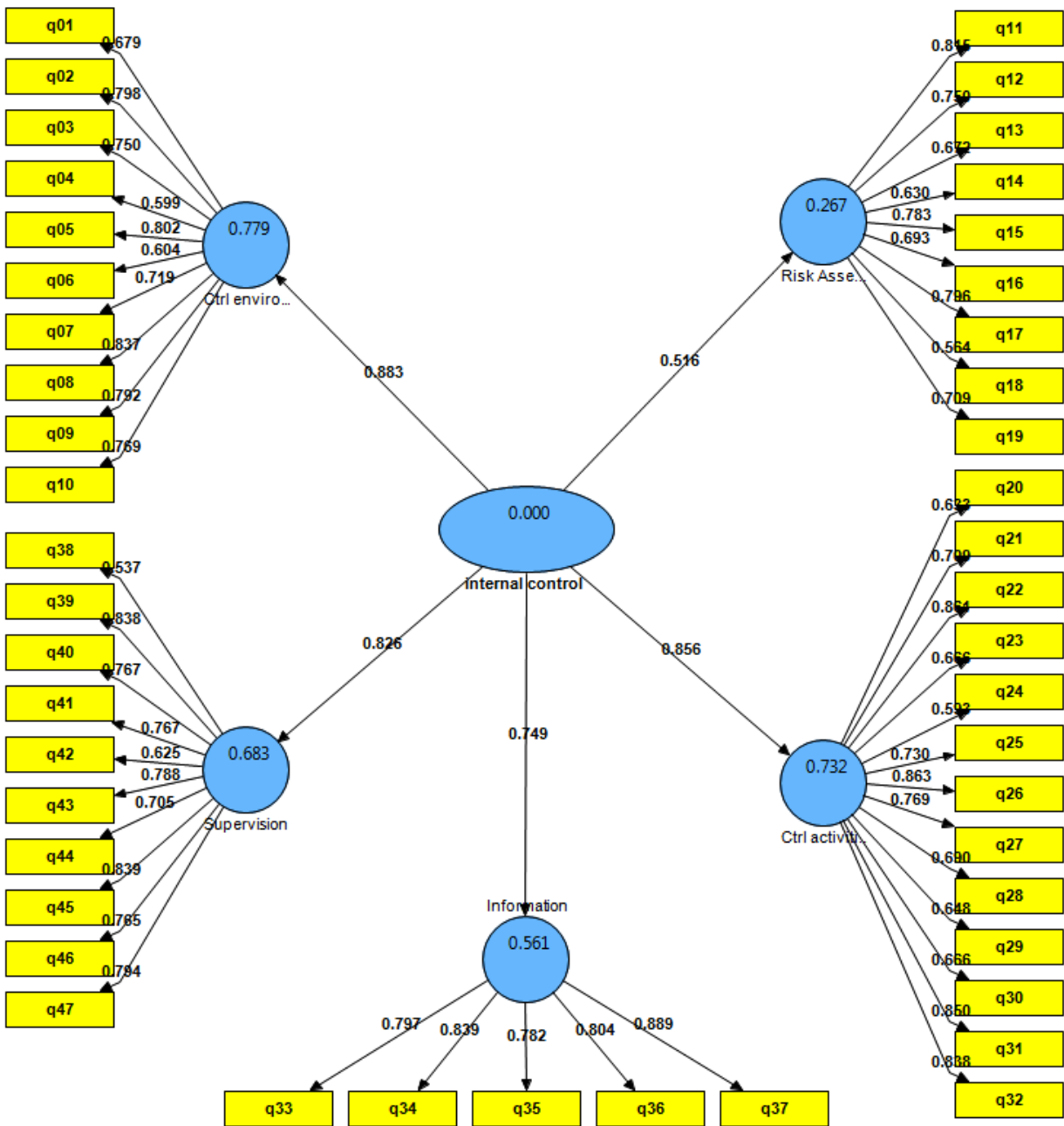
$$GOF = \sqrt{(Communality) \times (R Square)}$$

$$GOF = \sqrt{(0.604) \times (0.531)} = 0.567$$

پس از انجام محاسبات، مقدار شاخص GOF عددی برابر ۰/۵۶۷ به دست آمده که شاخصی قوی است و نشان از کیفیت بالای کلی مدل دارد.

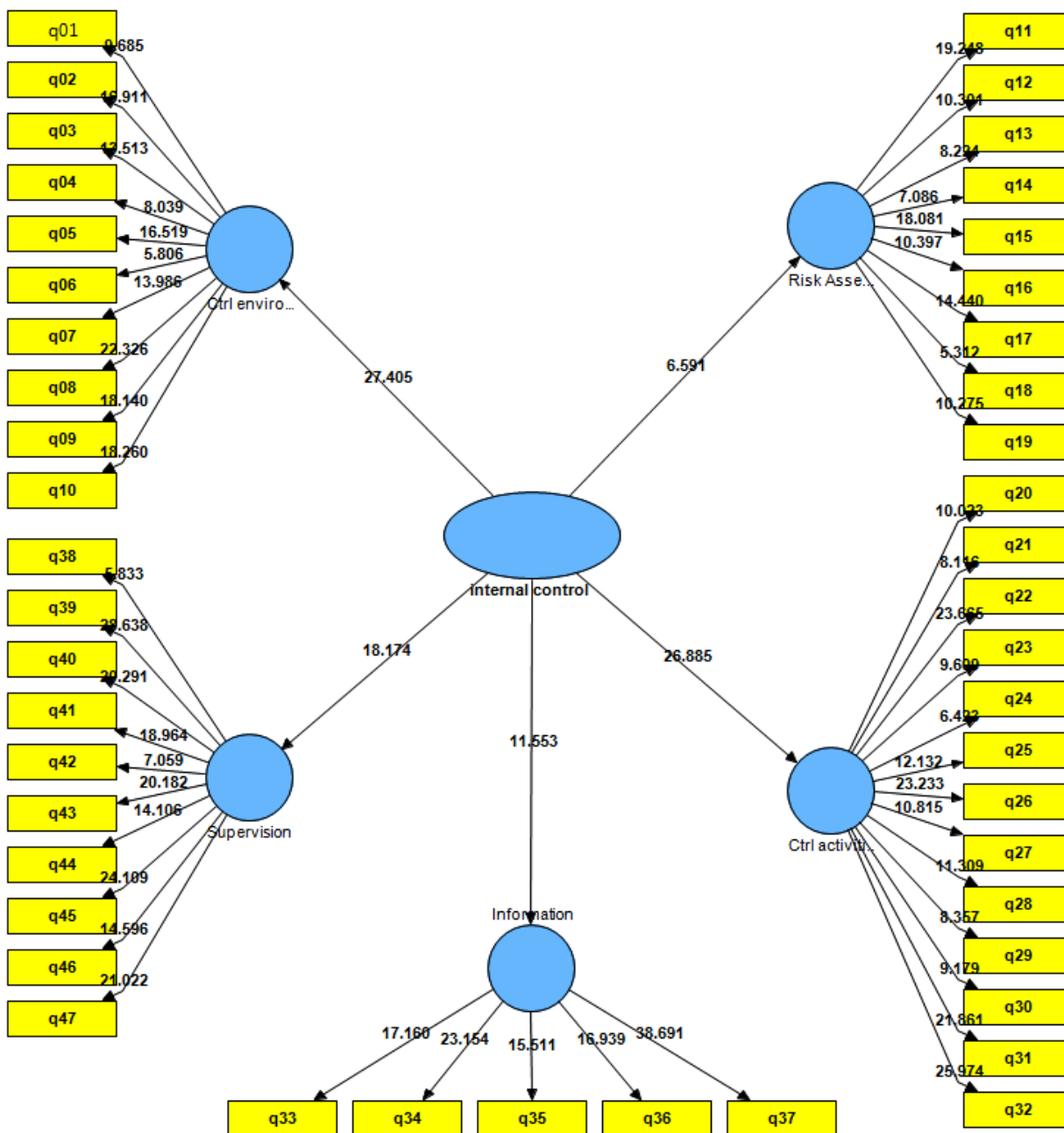
آزمون فرضیات پژوهش

رابطه متغیرهای مورد بررسی در هر یک از فرضیه‌های تحقیق بر اساس یک ساختار علی با تکنیک حداقل مربعات جزئی PLS آزمون شده است. در مدل کلی تحقیق که در شکل ۲ ترسیم شده است مدل اندازه‌گیری (رابطه هر یک از متغیرهای قابل مشاهده با متغیر پنهان) و مدل ساختاری (روابط متغیرهای پنهان با یکدیگر) محاسبه شده است. برای سنجش معناداری روابط نیز آماره t با تکنیک بوت استرپینگ محاسبه شده است که در شکل ۳ ارائه شده است. در این مدل که خروجی نرم‌افزار اسمارت پی. ال. اس. است خلاصه نتایج مربوط به معناداری بار عاملی استاندارد و معناداری روابط متغیرهای تحقیق ارائه شده است.

شکل ۲: مدل کلی پژوهش با تکنیک حداقل مربعات جزئی

بوت استراییینگ

شکل ۳: آماره تی مدل کلی پژوهش با تکنیک

جدول ۸: ضرایب مسیر

آماره تی	تأثیر	جهت مسیر
26.885	0.856	کنترل داخلی → فعالیت های کنترلی
27.405	0.883	کنترل داخلی → محیط کنترلی
11.553	0.749	کنترل داخلی → اطلاعات و ارتباطات
6.591	0.516	کنترل داخلی → ارزیابی ریسک
18.174	0.826	کنترل داخلی → نظارت

بررسی اثر محیط کنترلی:

طبق جدول ۸ مشاهده می گردد که شدت اثر کنترل داخلی بر محیط کنترلی برابر $0/883$ محاسبه شده است و آماره احتمال آزمون نیز $27/405$ به دست آمده است که بزرگ تر از مقدار بحرانی t در سطح خطای 5% یعنی $1/96$ بوده و نشان می دهد تأثیر مشاهده شده معنادار است. بنابراین محیط کنترلی جزو مولفه های سازنده کنترل داخلی می باشد.

بررسی اثر ارزیابی ریسک:

طبق جدول ۸ مشاهده می گردد که شدت اثر کنترل داخلی بر ارزیابی ریسک برابر $0/516$ محاسبه شده است و آماره احتمال آزمون نیز $6/591$ به دست آمده است که بزرگ تر از مقدار بحرانی t در سطح خطای 5% یعنی $1/96$ بوده و نشان می دهد تأثیر مشاهده شده معنادار است. بنابراین ارزیابی ریسک جزو مولفه های سازنده کنترل داخلی می باشد.

بررسی اثر فعالیت های کنترلی:

طبق جدول ۸ مشاهده می گردد که شدت اثر کنترل داخلی بر فعالیت های کنترلی برابر $0/856$ محاسبه شده است و آماره احتمال آزمون نیز $26/885$ به دست آمده است که بزرگ تر از مقدار بحرانی t در سطح خطای 5% یعنی $1/96$ بوده و نشان می دهد تأثیر مشاهده شده معنادار است. بنابراین فعالیت های کنترلی جزو مولفه های سازنده کنترل داخلی می باشد.

بررسی اثر اطلاعات و ارتباطات:

طبق جدول ۸ مشاهده می گردد که شدت اثر کنترل داخلی بر اطلاعات و ارتباطات برابر $0/749$ محاسبه شده است و آماره احتمال آزمون نیز $11/553$ به دست آمده است که بزرگ تر از مقدار بحرانی t در سطح خطای 5% یعنی $1/96$ بوده و نشان می دهد تأثیر مشاهده شده معنادار است. بنابراین اطلاعات و ارتباطات جزو مولفه های سازنده کنترل داخلی می باشد.

بررسی اثر نظارت:

طبق جدول ۸ مشاهده می گردد که شدت اثر کنترل داخلی بر نظارت برابر $0/826$ محاسبه شده است و آماره احتمال آزمون نیز $18/174$ به دست آمده است که بزرگ تر از مقدار بحرانی t در سطح خطای 5% یعنی $1/96$ بوده و نشان می دهد تأثیر مشاهده شده معنادار است. بنابراین نظارت جزو مولفه های سازنده کنترل داخلی می باشد.

نتیجه گیری:

ابعاد بهینه استقرار سیستم نظارت و کنترل داخلی در پست بانک، کدامند؟ بر اساس نتایج بدست آمده از تحلیل عاملی اکتشافی نشان داد، محیط کنترلی، ارزیابی ریسک، فعالیت های کنترلی، اطلاعات و ارتباطات، نظارت از ابعاد استقرار سیستم نظارت و کنترل داخلی در پست بانک هستند. ساختار کنترل داخلی یک سازمان به سیاست-ها و روش-هایی اطلاق می-شود که بابت دستیابی به هدف-های سازمان اطمینان نسبی می-دهد. اطمینان نسبی از این بابت که هیچ ساختار کنترل داخلی ایده آل نیست و مخارج کنترل داخلی یک واحد تجاری نباید بیش از منافع مورد

انتظار آن باشد. منفعی که از استقرار یک ساختار کنترل داخلی موثر و کارآمد متصور است شامل موارد متعددی می‌شود که برخی از مهم‌ترین آنها عبارت‌اند از: حفاظت از دارایی‌ها در برابر ضایع شدن، تقلب و استفاده نادرست (کنترل داخلی حسابداری)، افزایش دقت و قابلیت اتکاء مدارک حسابداری (کنترل داخلی حسابداری)، تشویق کارکنان به رعایت رویه‌های واحد تجاری و سنجش میزان رعایت رویه‌ها (کنترل داخلی اداری) و در نهایت ارزیابی کارایی (کنترل داخلی اداری). برای استقرار یک نظام کنترل داخلی در شبکه بانکی به نحوی که تأمین‌کننده منافع پیش‌گفته باشد، نیاز به انجام پاره‌ای اصلاحات و رعایت برخی الزامات وجود دارد. شروط و الزامات متفاوتی از جانب نهادهای نظارتی و حسابرسی برای تقویت کنترل داخلی در بانک‌ها تعیین شده است.

سؤال: روابط بین ابعاد بهینه استقرار سیستم نظارت و کنترل داخلی در پست بانک، چگونه است؟

نتایج نشان داد مقادیر هر یک از شاخص‌های اشتراک و شاخص افزونگی مربوط به متغیرهای مستقل و وابسته آورده شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود شاخص‌ها مثبت و بزرگ‌تر از صفر می‌باشد. می‌توان گفت مدل از کیفیت و اعتبار قابل‌قبولی برخوردار است. مقدار شاخص GOF عددی برابر ۰/۵۶۷ به دست آمده که شاخصی قوی است و نشان از کیفیت بالای کلی مدل دارد. نتایج نشان داد شدت اثر کنترل داخلی بر محیط کنترلی برابر ۰/۸۸۳ محاسبه شده است و آماره احتمال آزمون نیز ۲۷/۴۰۵ به دست آمده است که بزرگ‌تر از مقدار بحرانی t در سطح خطای ۰/۵ یعنی ۱/۹۶ بوده و نشان می‌دهد تأثیر مشاهده شده معنادار است. بنابراین محیط کنترلی جزو مولفه‌های سازنده کنترل داخلی می‌باشد. شدت اثر کنترل داخلی بر ارزیابی ریسک برابر ۰/۵۱۶ محاسبه شده است و آماره احتمال آزمون نیز ۶/۵۹۱ به دست آمده است که بزرگ‌تر از مقدار بحرانی t در سطح خطای ۰/۵ یعنی ۱/۹۶ بوده و نشان می‌دهد تأثیر مشاهده شده معنادار است. بنابراین ارزیابی ریسک جزو مولفه‌های سازنده کنترل داخلی می‌باشد. شدت اثر کنترل داخلی بر فعالیت‌های کنترلی برابر ۰/۸۵۶ محاسبه شده است و آماره احتمال آزمون نیز ۲۶/۸۸۵ به دست آمده است که بزرگ‌تر از مقدار بحرانی t در سطح خطای ۰/۵ یعنی ۱/۹۶ بوده و نشان می‌دهد تأثیر مشاهده شده معنادار است. بنابراین فعالیت‌های کنترلی جزو مولفه‌های سازنده کنترل داخلی می‌باشد. شدت اثر کنترل داخلی بر اطلاعات و ارتباطات برابر ۰/۷۴۹ محاسبه شده است و آماره احتمال آزمون نیز ۱۱/۵۵۳ به دست آمده است که بزرگ‌تر از مقدار بحرانی t در سطح خطای ۰/۵ یعنی ۱/۹۶ بوده و نشان می‌دهد تأثیر مشاهده شده معنادار است. بنابراین اطلاعات و ارتباطات جزو مولفه‌های سازنده کنترل داخلی می‌باشد. شدت اثر کنترل داخلی بر نظارت برابر ۰/۸۲۶ محاسبه شده است و آماره احتمال آزمون نیز ۱۸/۱۷۴ به دست آمده است که بزرگ‌تر از مقدار بحرانی t در سطح خطای ۰/۵ یعنی ۱/۹۶ بوده و نشان می‌دهد تأثیر مشاهده شده معنادار است. بنابراین نظارت جزو مولفه‌های سازنده کنترل داخلی می‌باشد. در حاکمیت شرکتی دو مفهوم بنیادی نظارت و راهبردی نهفته است. در بعد نظارتی، کمیته حسابرسی و کنترل-های داخلی قرار می‌گیرد. در این زمینه تقویت نقش اعضای غیرموظف هیأت مدیره، تقویت کمیته-های تخصصی و ... زمینه نظارتی مناسب-تری برای تقویت نظام-های کنترلی و نظارت مؤثرتر بر مدیران اجرایی فراهم می‌کند. علاوه بر این، رعایت این موارد از جانب بانک-ها نه در شکل ظاهری و تشریفاتی آن، بلکه به صورت مؤثر و اثربخش، در حفظ اعتماد عمومی نیز نقش به‌سزایی دارد. اهمیت بالای اجرای نظارت مالی امروزه در سیستم‌های بانکی غیر قابل انکار است یک سیستم کنترل داخلی اثر بخش می‌تواند مدیریت را در دستیابی به اهداف سازمان که کاهش هزینه است یاری کند. هدف از نظارت مالی در بانکها سعی در اطمینان از تحقق فعالیت یک بانک به روش محتاطانه و در انطباق با خواشها و استراتژی‌های تدوین شده از سوی هیات مدیره بانک انجام شود معاملات فقط با اختیارات لازم به جریان افتد واز دارایی‌ها محافظت شود و بدهی‌ها تحت کنترل قرار گیرند گزارش‌های حسابداری و خمیده اطلاعاتی دقیق و به موقع فراهم آورد. در این راستا خواجه زاده و همکاران (۱۳۹۳) نشان دادند بین نارسایی‌های سیستم کنترل داخلی حسابرسی داخلی رابطه مثبت و معنا داری وجود دارد. فرج زاده (۱۳۹۴) نشان دادند از بین ۳۲ عامل شناسایی شده، ۲۳ عامل به عنوان موانع اثر گذار بر موضوع مورد مطالعه مشخص و در سه گروه بترتیب موانع فردی و محیطی و سازمانی دسته بندی گردید که این عوامل با درصد واریانس ۸۱ درصد واریانس کل را تبیین می‌کنند که نشانگر مطلوبیت داده‌های احصا شده در شناسایی موانع مؤثر بر استقرار حسابرسی داخلی در شرکت‌های پذیرفته شده در

بورس اوراق بهادار تهران است. آقای و مشایی (۱۳۹۶) نشان دادند خودکنترلی به عنوان مهمترین شاخص کنترل و نظارت در منابع اسلامی بیشترین تاثیر را از سایر شاخص ها می پذیرد. و شاخص روش غیر مستقیم و نظارت همگانی بیشترین تاثیر را بر سایر شاخص ها می گذارد. مقایسه شاخص های کنترل در مدیریت علمی و مدیریت اسلامی از سایر جنبه های مورد بررسی در این پژوهش می باشد گیاه فومنی و شمس (۱۳۹۷) نشان دادند که مولفه های اصلی کنترل های داخلی بانک ها شامل محیط کنترلی، ارزیابی ریسک، فعالیت های کنترلی، اطلاعات و ارتباطات و فعالیت های نظارتی می باشد. خراسانی پاریزی (۱۳۹۷) نشان دادند که وجود کمیته حسابرسی، بهبود کیفیت کنترل های داخلی، بهبود عملکرد و کارایی و اثر بخشی حسابرس داخلی می شود. آلتومور و بتی (۲۰۱۰) نشان دادند که بحران مالی اخیر نیاز جامعه اقتصادی به وجود یک قانون کنترل داخلی در بخش عمومی را که از پشتوانه قانونی قوی برخوردار باشد، آشکار می کند. پرویست و همکاران (۲۰۱۱) نشان دادند اگر کنترل های داخلی در بخش عمومی ضعیف نباشد و به طور قوی تعبیه شده باشد، منجر به ارائه گزارشهای مالی اتکاپذیر خواهد گردید. لین و همکاران (۲۰۱۱) نشان دادند که کارکنان صادق و شایسته در اعمال کنترل های قوی بر گزارشدهی مالی به مدیریت کمک کرده و باعث کاهش مشکلات در اعمال کنترل داخلی در سازمان می شوند. جیمز و همکاران (۲۰۱۵) نشان دادند استقرار حاکمیت شرکتی سبب کاهش هزینه های قانونی، تقویت سلامت بانک ها و کارایی هزینه ها و بهبود شاخص نظارتی می گردد. جیمز و همکاران (۲۰۱۷) نشان دادند که هزینه های قانونی تعیین کننده قوی زیان های وام و بازده سهام است. قوانین بانکی باید هزینه های قانونی ناشی از ضعف کنترل داخلی را مشخص نمایند. گاش (۲۰۱۸) نشان دادند میزان افشای استقلال هیئت مدیره بر عملکرد بانک ها تاثیر دارد. همچنین هزینه های پایین تر بهره، دسترسی بهتر به تامین مالی و بهبود استانداردهای نظارتی را به همراه داشته است.

پیشنهادات تحقیق:

ساختار نظام بانکی در اقتصاد ایران طی سه دهه اخیر دارای نوسانات زیادی بوده است. کنترل داخلی موثر و مستقل می تواند در ایجاد یک نظام بانکی قوی کمک شایانی نماید. همچنین کنترل داخلی می تواند عاملی برای جلوگیری از سوءاستفاده و اختلاس باشد، بر اساس نتایج به دست آمده از یافته های تحقیق، می توان پیشنهادات را در دو حوزه زیر ارائه داد.

پیشنهادات در راستای نتایج حاصل از پرسش های تحقیق

با توجه به نتایج حاصل از تحقیق، پیشنهادات زیر ارائه می گردد:

سیستم کنترل داخلی باید از رعایت کامل این قوانین و مقررات اطمینان حاصل کند. به طور کلی نظام کنترلی به مدیریت ارشد و هیات مدیره کمک می کند تا عملکرد را از لحاظ کمی و کیفی اندازه گیری کرده، تصمیمات لازم را اتخاذ، روش ها و فرآیندها را مورد ارزیابی قرار داده و ریسک را محدود کند. همچنین کمک می کند تا ضمن دستیابی به اهداف، از موارد غیرقابل پیش بینی اجتناب گردد. هر چند که با تلاش کارکنان و وجود نظام کنترل داخلی مواردی همانند بی توجهی، بی دقتی، عدم شناخت کامل دستورالعمل ها به بروز اشتباهاتی منجر می گردد، اما نظام کنترل مناسب این گونه اشتباهات را به حداقل می رساند. بنابراین لازم است دستورالعمل های لازم در پست بانک تدوین و اجرایی گردد.

اهداف عملیاتی هر بانک به استفاده اثربخش و کارآمد از منابع موجود مربوط می گردد. معمولاً بر اساس برنامه استراتژیک که نشان دهنده جهت گیری های هر بانک در چند سال دیگر می باشد، اهداف عملیاتی سالانه مانند جذب گروه های مشتریان مورد نظر در جامعه، میزان جذب و تخصیص منابع در بخش های مختلف اقتصادی، کاهش میزان مطالبات معوق و پروژه های اختصاصی هر واحد بانک مشخص شده و در دوره های زمانی معین در طول سال میزان دستیابی یا علل عدم دستیابی به این اهداف کنترل و نتیجه آن به مدیریت ارشد و هیات مدیره گزارش می گردد بنابراین پیشنهاد می شود اهداف عملیاتی پس بانک به خوبی تبیین گردد.

در نظام بانکداری، کنترل داخلی مناسب مبنای اساسی برای بانکداری سالم و ایمن بوده و یک نظام کنترلی مناسب، مدیریت را در جهت حفظ منابع و منافع بانک یاری می نماید. معمولاً هر بانک در منشور خود اهداف سازمانی را تعیین و راهبردهایی

جهت دستیابی به اهداف مشخص می‌کند. این اهداف ممکن است برای بانک یا فعالیت‌های آن تعریف گردد بنابر این پیشنهاد می‌شود برای اجرایی کردن کنترل داخلی، اهداف، رویه‌های نظارتی به خوبی تبیین شوند.

با توجه به اینکه مفهوم کنترل داخلی در سطح مدیریت ارشد بانک‌ها به نحو مناسب به‌عنوان چارچوب مدیریتی و حاکمیتی نهادینه نشده در حالی که لازمه داشتن یک نظام کنترل داخلی اثربخش در بانک‌ها اعتقاد و خواست مدیریت ارشد بانک به کنترل داخلی است. برای داشتن یک نظام کنترل داخلی اثربخش در بانک‌ها، ایجاد مدیریت سیستم کنترل داخلی در بانک‌ها ضرورت دارد بنابراین پیشنهاد می‌شود تغییر نگرشی از مفهوم اولیه کنترل داخلی به مدیریت سیستم کنترل داخلی در پست بانک ایجاد گردد.

کی از چالش‌های موجود در بانک‌ها تعریف نامناسب نقش و وظایف بخش‌های مختلف در بانک‌ها شامل مدیریت، اجرایی و نظارتی در قبال کنترل داخلی به‌صورت شفاف در بانک است. بنابراین پیشنهاد می‌شود تفکیک وظایف در قبال کنترل داخلی از اجرا تا نظارت در قبال کنترل داخلی در پست بانک ایجاد و اجرایی شود.

پیشنهادات برای تحقیقات آتی

در پایان، پیشنهادهایی کاربردی برای علاقه‌مندان ارائه می‌شود:

بررسی تاثیر کنترل های داخلی بر مطالبات معوق بانک ها

بررسی تاثیر ویژگی های بانکی بر استقرار سیستم نظارت و کنترل داخلی در پست بانک

بررسی تاثیر حاکمیت شرکتی بر استقرار سیستم نظارت و کنترل داخلی در پست بانک

شناسایی و رتبه بندی عوامل موثر بر استقرار سیستم نظارت و کنترل داخلی در پست بانک

۴-۵- محدودیت‌های تحقیق

همواره پژوهشگران در تحقیقات خود با محدودیت‌هایی مواجه هستند که بخشی از آن‌ها حتی در ابتدای کار نیز خود را نشان می‌دهند. این تحقیق نیز همانند سایر تحقیقات مبتنی بر روش علمی، دارای یک سری محدودیت‌هایی است که در ذیل به آن‌ها اشاره می‌شود:

عدم همکاری برخی کارکنان و کارشناسان در تکمیل پرسشنامه ها

با توجه به اینکه ابزار مورد استفاده در این تحقیق پرسشنامه بود و طولانی بودن زمان پاسخگویی به سوالات از جمله مشکلات دیگر این تحقیق به شمار می‌رفت.

عدم اطمینان و اعتماد برخی کارکنان به محقق و تصور ارایه نتایج و اطلاعات به مدیریت سازمان، در برخی موارد محقق را ناگزیر از توجیه طرح و فواید آن می‌نمود.

منابع

قایی، علی اکبر و محمد مشاری، ۱۳۹۶، بررسی شاخصهای نظارت و کنترل در مدیریت اسلامی با روش دی ماتل، اولین کنفرانس بین المللی اقتصاد، مدیریت، حسابداری، علوم انسانی و بانکداری اسلامی، تهران، موسسه پیشاهنگان دانش

برون، رسول؛ فرید قاسمپور فریدنی؛ سیدجواد حسینی فرد و علی طالبی پور، ۱۳۹۳، اصول نظارت و کنترل در سازمان با نگاهی به مدیریت اسلامی، اولین کنفرانس ملی اقتصاد، مدیریت و فرهنگ ایرانی اسلامی، اردبیل، موسسه پیشگامان فرهیختگان فرهنگ و اندیشه ولیعصر، اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان اردبیل

برهان، ا. "ارتباط سیاست های بانک مرکزی به نابسامانیهای بازارند"، دو فصلنامه بررسیهای حقوقی (مجله تخصصی حقوق اقتصادی)، سال دوم، دوره جدید، شماره چهارم، پاییز و زمستان ۱۳۹۲.

خراسانی پاریزی محمد حسن (۱۳۹۷). بررسی تاثیر کمیته حسابرسی بر کارایی و اثر بخشی واحد حسابرسی داخلی،

همایش ملی مدیریت، اقتصاد و اقتصاد مقاومتی - ۱۳۹۷

خواجه زاده، الهام؛ زهرا دهقان و زهره هیهات، ۱۳۹۴، بررسی سیستم کنترل داخلی بر تاکید حسابرسی داخلی در واحد بانک ها، دومین کنفرانس بین المللی مدیریت، حسابداری و اقتصاد، شیراز، موسسه عالی علوم و فناوری خوارزمی رجبیه، محمدحسین؛ توکلی، ابوالفضل، "پیشگیری از جرائم بانکی با تاکید بر اصلاح ساختار بانکها در نظام حقوقی ایران"، مطالعات علوم سیاسی، حقوق و فقه «، دوره سوم، شماره 3، پاییز ۱۳۹۶

عسکری رباطی، محمد؛ فروغ حیرانی و محمود معین الدین، ۱۳۹۳، شناسایی موانع و محدودیت های حاکم بر اجرای مطلوب سیستم کنترل داخلی در بخش عمومی، اولین کنفرانس ملی جایگاه مدیریت و حسابداری در دنیای نوین کسب و کار، اقتصاد و فرهنگ، علی آباد کتول، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علی آباد کتول

فرج زاده حلوائی، رقیه، ۱۳۹۴، بررسی و شناسایی موانع استقرار حسابرسی داخلی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران (مطالعه موردی: صنعت بانک)، اولین کنفرانس بین المللی مدیریت، اقتصاد، حسابداری و علوم تربیتی، ساری، شرکت علمی پژوهشی و مشاوره ای آینده ساز، دانشگاه پیام نور نکا

کلیات مربوط به نظام کنترل داخلی در چارچوب ضوابط بانک مرکزی. ۱۳۹۰ کنترل داخلی - بانک مشترک ایران و ونزوئلا،

..._Final_Doc_r.pdfwww.ivbb.ir/PortalData/Subsystems/.../general/.../

گیاه پرورفومنی، آرش و مجتبی شمس، ۱۳۹۷، شناسایی مولفه های کنترل های داخلی در بانک ها با روش دلفی فازی، نخستین کنفرانس ملی تحقیق و توسعه در مدیریت و اقتصاد مقاومتی، تهران، پژوهشگاه فرهنگ و هنر (پژوهشکده مدیریت و توسعه)

محمدی زر، محمد صالح، ۱۳۹۶، حسابرسی داخلی چگونگی تاثیر آن بر تقویت کنترل های داخلی، نخستین کنفرانس بین

المللی حسابداری و مدیریت، کردستان، شرکت علمی پژوهشی امید پژوه آتیه کردستان - دانشگاه کردستان

هومشندی راد، امیر فرشاد، "بررسی رابطه حاکمیت شرکتی و مدیریت سود در صنعت بیمه"، مطالعات اقتصاد، مدیریت

مالی و حسابداری، دوره ۳، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۶

AMIR ELI, ITAY KAMA AND SHAI LEVI.(2015).Conditional Persistence of Earnings Components and Accounting Anomalies, Journal of Business Finance & Accounting, Journal of Business Finance & Accounting, 000, 1-25, xxx 2015, 0306-686X doi: 10.1111/jbfa.12127

Atle Leif Beisland, Mattias Hamberg Earnings sustainability, economic conditions and the value relevance of accounting information, Scandinavian Journal of Management, Volume 29, Issue 3, September 2013, Pages 314-324

Cho Myojung, Chung Kwang-Hyun.(2016). The effect of commercial banks' internal control weaknesses on loan loss reserves and provisions Journal of Contemporary Accounting & Economics, Volume 12, Issue 1, April 2016, Pages 61-72

Huang, C. J., Liao, T. L. & Chang, Y. S. (2015). Over-investment, the marginal value of cash holdings and corporate governance. Studies in Economics and Finance, 32(2), 204-221.

Kim, J. B., Lee, J. J., & Park, J. C. (2017). Audit quality and the market value of cash holdings: The case of office-level auditor industry specialization. Auditing. A Journal of Practice & Theory, 34(2), 27-57.

Kuzey. Cemil, Uyar. Ali.(2017).Determinants of sustainability reporting and its impact on firm value: Evidence from the emerging market of Turkey, Journal of Cleaner Production, Volume 143, 1 February 2017, Pages 27-39

Liua Li, Qigui Liub,* , Gary Tianc, Peipei Wang.(2018). Government connections and the persistence of profitability Evidence from Chinese listed firms, Emerging Markets Review 36 (2018) 110-129

- McNulty James E., Aigbe Akhigbe .(2017).What do a bank's legal expenses reveal about its internal controls and operational risk?, *Journal of Financial Stability*, Volume 30, June 2017, Pages 181-191
- Rafique Qaiser Yasser, Abdullah Al Mamun, (2015) "Effects of ownership concentration on firm performance: Pakistani evidence", *Journal of Asia Business Studies*, Vol. 9 Issue: 2, pp.162-176, doi: 10.1108/JABS-07-2014-0047
- RezaeeEmail Zabihollah author, Tuo ,Ling.(2019). Are the Quantity and Quality of Sustainability Disclosures Associated with the Innate and Discretionary Earnings Quality?, *Journal of Business Ethics* March 2019, Volume 155, Issue 3, pp 763–786 | Cite as
- Tuyet. Thi Mai Nguyen, Elaine Evans, Meiting Lu, (2017) "Independent directors, ownership concentration and firm performance in listed companies: Evidence from Vietnam", *Pacific Accounting Review*, Vol. 29 Issue: 2, pp.204-226, doi: 10.1108/PAR-07-2016-0070
- Zhang Wang Tiandong Tianxi, (2015),"The roles of accounting data in equity valuation: evidence from China", *China Finance Review International*, Vol. 5 Iss 1 pp. 69 – 87
- Hulland, J., 1999. Use of partial least squares (PLS) in strategic Management research: A review of four recent studies. *Strategic Management Journal*, 20(2), Pp:195–204.
- Kline, R. B. 2010. *Principles and practice of structural equation modeling* (3th ed). New York: Guilford Press.
- Neupane, R. (2014), Relationship between customer Satisfaction and business Performance, *International Journal of Social Sciences and Management* 1(2): 74-85
- Hair, J. E; W. C. Black; B. J. Babin; R. E. Anderson & R. L. Tatham. (2006) *Multivariate Data Analysis* (6th edn). Upper Saddle River, HJ: pearson Education.
- Fornell, C. & Larcker, D. (1981). "Structural equation models with unobservable variables and measurement error". *Journal of Marketing Research*, Vol. 18, No. 1, pp. 39-50.
- Nunnally, J. (1978). *Psychometric theory*. New York, NY: McGraw-Hill.
- Chin, W. W. (۱۹۹۸) The partial least squares approach to structural equation model-ling .In G. A.